

Grastyán Endre

by admin - csütörtök, március 26, 2015

http://otdk2015.pte.hu/ts/?page_id=791

Grastyán Endre

1924-1988

Grastyán Endre emlékét szülőfalujában és Pécsen is nagy hagyománnyal őrzik. A kis városi faluból nemcsak pár száz kilométerre jutott el, hanem az akkori pécsi Orvosi Kar Élettani Intézetének laborjából indulva országosan és nemzetközileg elismert agykutató, idegfiziológus vált belőle. Életútja jól példázza, hogy ha a tehetség kitartással és szorgalommal párosul, meddig viheti az embert.

Személyiségét - ahogy munkásságát - erősen befolyásolták korai tapasztalatai. Az elmondások szerint már gyermekkorában is kíváncsi természet volt - például békaboncolással próbálta megfejteni az élet lényegét. Ez a kezdeti szenvedély a megismerésre egész életében fennmaradt. Talán ezért választotta tanulmányai folytatásául - a soproni gimnázium befejezése után - a teológiát. Itt itta magába azt a sokrétű filozófiai, zenei és irodalmi tudást, ami miatt reneszánsz emberként emlegetik. Két alapelvét, ami később vezérelte, is ekkor fogalmazta meg: mindig csak egy koffer lesz, és oda megy, ahol a legtöbbet lehet megtudni a világról. Pápai teológiai tanulmányainak egy tragikus esemény vetett véget: szüleit 1945-ben elvesztette a háborúban. Többek között ez készítette arra, hogy beiratkozzon a pécsi Erzsébet Tudományegyetem Orvosi Karára és gyógyítónak váljon.

Már az első években - Lissák Kálmán egyetemi tanára mellett - belekóstolt a kutatómunkába, így mikor '51-ben kézhez kapta általános orvosi diplomáját, nem sokáig hezitált, hogy az Élettani Intézetben maradjon, mint oktató és kutató. Igazából az ember megismerése, a pszichológia érdekelte és ezen keresztül jutott el az idegfiziológiához. Az egyetem elvégzése után még gondolkodott, hogy a Környey professzor vezette Ideg- és Elmeklinikára jelentkezik orvosnak, de mindig is a diagnózis és a lokalizáció érdekelte jobban, mint a terápia, ezért a kutatói hivatás mellett döntött.

Az oktató: '52-ben tanársegéd, '58-tól adjunktus, '61-től docens. 1978-ban vette át Lissák Kálmántól a POTE Élettani Intézete és az ott működő MTA idegéletteni tanszéki kutatócsoport igazgatását. Emellett számos tudományos szervezési feladatot vállalt (például az MTA Neurobiológiai Bizottságának elnökeként és az INTERMOZG Bizottság aktív tagjaként).

Zseniális tanár és előadó volt. Az élettani és idegéletteni oktatás mellett az orvosi-pszichológia elméleti alapjainak lerakását végezte. A tehetségeket minden módon támogatta, mivel úgy vélte „tehetség nélkül nincs tudomány”.

Az ismeretterjesztő: a TIT (Tudományos Ismeretterjesztő Társulat) '53-as újraalakulásánál alapító tagként volt jelen, élete végéig elköteleződött a laikusoknak szóló ismeretterjesztés mellett. Izgalmas kihívásnak tartotta, hogy bonyolult tudományos kérdéseket ismertessen közérthető nyelven, torzítások nélkül.

A magánember: humorral f?szerezett kedvesség, emberszeretet, nyitottság jellemezte; bölcs kiegyensúlyozottság, nyugodt der? áradt egyéniségéb?l. 1953-ban feleségül vette Horváth Anna Máriát, akit?l egy gyermeke született: András. Hobbija a munkája, kikapcsolódást csupán a könyvek és a zene jelentette számára. Élete végéig szeretett olvasni, zenét hallgatni, valamikor zongorázott is. Mindig törekedett teljességében megélni életét. Hitt abban, hogy el lehet érni a boldog fázisok tartósságát az ember életében.

A kutató: Már fiatal kutatóként kit?nt originális, világos gondolatmenetével, merész hipotéziseivel, amelyek magas szint? kísérletszervezési és szintetizáló készségekkel párosultak. Szavaiból tudományos kíváncsiság és elhivatottság, intellektuális feszültség áradt. Munkájában elkötelezett volt, a tudomány alázata jellemezte.

Mély tudományfilozófiai gondolkodással kereste a kor alapvet? kérdéseire a választ. Az elemi idegéletani folyamatoktól az emberiség alapvet? tulajdonságainak megértéséhez szeretett volna eljutni. Ebben a folyamatban fontosnak tartotta az alapkutatásokat és az állatkísérleteket.

Érdekl?dése középpontjában eleinte maga az érdekl?dés volt. Kutatásai fókuszában a hypothalamus állt, a motivált magatartás és az emocionalitás idegrendszeri hátterét vizsgálta. Fontosak a pavlovi és cannoni életm?höz is kapcsolódó feltételes reflexekkel kapcsolatos kutatásai. Err?l írt '59-es cikke citációs klasszikussá vált. 1973-ban írta és 2 évvel kés?bb, 51 évesen védte meg „Orientáció és meger?sítés” c. doktori értekezését. 1974-ben ? írja az Encyclopedia Britannica „Emóció” c. fejezetét.

Életm?vére jellemz? volt a spirálszer? építkezés: rendszeresen visszatért a korábban vizsgált jelenségekhez az újabb elméletek és kísérleti adatok birtokában. Hajlamos volt meglátni a jelent?séget mindenben: számos zseniális, véletlennek t?n? felfedezése volt.

Érdekl?dése és kutatásai is az interdiszciplinaritást képviselték. Ennek elismeréseképpen az MTA 1982-ben interdiszciplináris levelez? tagjává választotta. Ekkor is szerényen nyilatkozta, hogy a tagság nemcsak neki, hanem munkatársai számára is óriási elismerés. Élete végéig képviselte, hogy a tudomány nem egyéni produkció. Laboratóriuma is inkább egy oázis volt, ami kívülr?l egy önképz?kör látszatát keltette, belülr?l pedig egy hatalmas együttes élményt nyújtott az ott dolgozóknak.

Akadémiai székfoglaló el?adásának témája is- ami egyben utolsó nagy kutatási területe - az interdiszciplinaritás jegyében született: A játék neurobiológiája. Úgy tartotta, hogy a játék nagyon komoly dolog, ez teszi elviselhet?vé az életet, tulajdonképpen az a funkciója, hogy kitöltse az idegrendszer üresjáratát. ? maga is végigjátszotta életét. Az ? játéka, a szenvedélye a kutatás volt. Nem véletlenül hitt abban, hogy valami módon mindenki a saját problémáját kutatja.

Halála el?tt 1988 áprilisában még átvehette az akkori egyik legmagasabb kitüntetést, az Állami-díjat. Ekkor nyilatkozta: „Amit?l jó hangulatom lesz az az, ha valami érdekes jut eszembe, amit meg lehet valósítani. Ehhez hasonló élményt nem is tudok megnevezni. Ez tart minket a pályán...”

Források:

<http://www.grastyan.pte.hu/menu/22>

Grastyán Endre emlékezete. Szombathely: Societas Scientiarum Savariensis: Savaria University Pr., 2004

Hallama Erzsébet: Grastyán Endre In: "Fele játék - fele gyötrelem" Tudósportrék, interjúk, Baranya Megyei Könyvtár, Pécs, 1986.

Molnár Péter: Grastyán Endre életm?ve In: Magyar Pszichológiai Szemle, 1990. 1-2. sz.

Nagy Attila: Ki volt Grastyán Endre? In: Magyar Nemzet (1995. márc. 2.), 15.

PDF